

Міжнародний день рідної мови

ВУТ "Просвіта" ім. Тараса Шевченка 21 лютого у Київському міському будинку вчителя відзначило Міжнародний день рідної мови. Девіз заходу — "Не втратити найцінніше — рідну мову, рідну культуру". Про це говорили голова ВУТ "Просвіта" ім. Тараса Шевченка Павло Мовчан, академік АПН України Георгій Філіпчук, голова політичної партії "Патріот" Микола Голомша.

Рідна мова, ідентичність, на основі яких побудована вільна, незалежна, демократична, справедлива держава, є найпевнішим запобіжником проти страшних трагедій, які пережила і переживає Україна.

Справжнім подарунком був виступ самотнього неповторного Київського академічного театру українського фольклору "Берегиня" (керівник Микола Бу-

равський). У їхньому виконанні прозвучала трагічна пісня "Пливе кача", присвячена героям "Небесної сотні" та загиблим воїнам-захисникам, музично-хореографічна інсценівка за творами Тараса Шевченка, запальні козацькі танці, ігри та забави. В одному з наступних чисел ми розповімо про цей дивовижний Театр фольклору, який є колективним членом "Просвіти".

Відгомін XVII Міжнародного: від Закарпаття до Запоріжжя

Лілія ХОДАНИЧ-ПОВХ

18 лютого у Закарпатському інституті післядипломної педагогічної освіти відбувся IV етап Міжнародного конкурсу української мови імені Петра Яцика. На дійство з'їхалися 27 учасників з усього Закарпаття — переможці обласних змагань. Серед них — 6 студентів ВНЗ.

Урочистості з нагоди проведення конкурсу відкрив заступник директора з наукової роботи і міжнародної діяльності Закарпатського ІППО Михайло Басараб. Він наголосив на ролі рідного слова в становленні особистості.

Завідувач кабінету методики викладання суспільно-гуманітарних та етико-естетичних дисциплін, кандидат педагогічних наук Тетяна Гнаткович ознайомила учасників з порядком проведення конкурсу.

В урочистостях узяли участь закарпатські письменники. Так, представник Ліги українських меценатів письменник, кандидат педагогічних наук, доцент Петро Ходанич наголосив на об'єднаних засадах конкурсу, який єднає українців усього світу.

Голова Закарпатської організації Національної спілки письменників України Василь Густі тепло вітав учасників форуму, бажав їм світлої долі, а також вручив переможцям власні книжки з автографами. Свої книги поезії подарувала переможцям і я.

Переможців III етапу від імені Ліги українських меценатів було нагороджено дипломами і бібліотечками з творів сучас-

них українських письменників, а також грамотами від департаменту освіти і науки Закарпатської ОДА.

О. КУЗНЕЦОВА

З надією на перемогу залишали гостинну Запорізьку гімназію № 6 учні та студенти, фіналісти XVII Міжнародного конкурсу знавців української мови ім. П. Яцика. Хвилювання, сльози (зауважили, що це були саме сльози радості), сподівання, теплі напутні слова злилися водночас в актовій залі, де вітали переможців обласного етапу конкурсу й колеги, котрі рік за роком ведуть до пізнання українського слова, культури. Переосмислюючи почуте й побачене, усвідомлюєш незрадливість учнів, студентів Запорізького краю рідному слову. Наскрізно пройшли слова, сказані п'ятикласником: "Я ж українець! І цим пишаюся!" А це вже позиція, це — майбутнє. Слова вдячності педагогічному колективу гімназії (директор Л. В. Белік) за міцне плече підтримки, котре вони щиро і щиро підставляють у відповідальний час... На згадку залишаємо сорок одну надію...

Коментує
Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ

18 лютого відбувся національний (завершальний) етап XVII Міжнародного конкурсу з української мови імені Пе-

тра Яцика в усіх областях України. Тепер в організаторів конкурсу лишилися приємні формальності: робота журі, визначення переможців та призерів, нагородження їх та врочисте закриття цього патріотичного марафону, як уже традиційно склалося, у столичному театрі імені Івана Франка. І відбудеться це 16 травня. 17 років конкурсу — це не тільки радісні миті й приємні слова, це й велике випробування для ініціаторів та організаторів — передовсім для Ліги українських меценатів. Не зайве тут нагадати, як "закопував" конкурс міністр освіти Табачник, як сильні світу цього намагалися затоптати чи змаргінувати його, але ми разом із патріотичною громадськістю вистояли, зберегли конкурс. Важливо, що мовний турнір водночас відбувається і в тих країнах світу, де живуть українці. Це дорогоцінне свідчення національної солідарності. Це "цеглинки" для національного будівництва. Це складова патріотичного виховання юних.

Принадно наголошу, що всі 17 років переможці та призери (серед них — не тільки школярі, а й студенти, учні профтехосвіти та представники навчальних закладів Міноборони, СБУ та МВС) одержують грошові винагороди від Ліги українських меценатів. Преміальний фонд конкурсантів — 600—700 тисяч гривень. Після повалення режиму Януковича Ліга знову співпрацює в конкурсі з Міністерством освіти і науки України. Від імені Ліги дякуємо всім, хто допомагав і допомагає нам у проведенні мовного марафону.

Тематичне мотто цього числа «СП»:

**НЕ ЛЕГКОВАЖМО
З ІСТОРІЄЮ —
ВОНА ВЧИТЬ НАС
БУТИ СОБОЮ!**

**КАТЕРИНА МОТРИЧ:
"ДНК ВАРВАРА"**

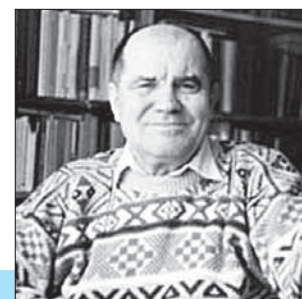
3, 7

**100 РОКІВ ПЕРШІЙ
УКРАЇНСЬКІЙ ГІМНАЗІЇ**

8-9

**ЗГАДАЙМО
ПАВЛА ЧУЧКУ**

13

**НОВІ ВІРШІ
ВАСИЛЯ КЛІЧАКА**

15

була тоді переіменована з “гімназії” на “трудоу школу”) — поступово, але швидко мінялась, і, кінець кінцем, була знищена. І яка то безмежно велика шкода!

Я працювала в цій школі до 1922 року. В 1923 р., через особливий збіг обставин, виїхала на Захід (до Галичини, на батьківщину Романа Августиновича Іщука, чоловіка Надії Яківни — О. Л.), тому не знаю дальшого ходу праці цієї нашої школи. Але відомо, що багато учителів цієї школи (з того періоду, про який тут згадую), включно з незабутнім В. Ф. Дурдуківським, було заарештовано агентами ГПУ в зв’язку з процесом СВУ (Союз Визволення України) і знищено. Тим більше вважаю своїм обов’язком розповісти про цю школу та про підготовчі етапи до неї. Може, ця моя стаття буде тільки початком, може, відкликнется ще хтось із співробітників і доповнить ці сторінки нашого шкільництва”.

Р. С. Дослухаймося і до “Спомину про Шевченківську школу”*** Валеріана Ревуцького, учня вже “трудшколи”, як назвали гімназію за радянщини (закінчив її у 1925 р.), в яких висвітлилися її особливі риси. Але зупинимось на трагічному, бо, мабуть, мало хто із сучасників знає про долю людей, які на чолі з В. Ф. Дурдуківським, ідейним натхненником, творили українську неповторність гімназії імені Т. Шевченка: “Ніхто не сподівався, що катастрофа зовсім близько. [1929 р.] Володимира Дурдуківського було заарештовано. Він попав на лаву підсудних штучно організованого процесу СВУ з разом з учителями своєї школи Олександром Гребінецьким, Йосипом Гермайзе, Григорієм Холодним, Вадимом Шарком, Андрієм Заліським, Ніною Токаревською, Юрієм Трезвінським. Пізніше викладач школи, артист-малюєр Юхим Михайлів загинув на засланні. Учителі природознавства Володимир Вовчанецький заподіяв собі смерть. Зникли Оксана Степанишина та Домнікія Дудар. (...) Школа залишилася без свого мозку. Уряд спрямував свій головний наступ на школу як колиску молодого українського громадянина, вирвавши з неї учителів-співробітників Дурдуківського. Школа обескровилася”.

Неможливо не сказати і про те, про що пише у своєму “Спогаді про школу Дурдуківського”**** Ганна Михайлова, дружина Ю. Михайлова, а саме, що з учнями цієї гімназії пов’язане створення Союзу Української Молоді, який був викритий, а члени його засуджені.

Не могу не додати, що так само була заарештована і відправлена на 5 років до концтаборів моя двадцятилітня тітонька Марія Леонтович, що теж закінчила школу Дурдуківського, як член “Комітету визволення України”, на той час уже студентка.

Підготувала до друку
Олена ЛЕОНТОВИЧ

* Шульгіна-Ішук Надія. До сторінок історії українського шкільництва // Збірник 125 років київської української академічної традиції. — Нью-Йорк, 1993. — С. 559—563.

** Правопис збережений.

*** Ревуцький В. Спомин про шевченківську школу // 125 років київської української академічної традиції. — Нью-Йорк, 1993. — С. 571—580.

**** Михайлова Г. Спогади про школу Дурдуківського // Там само. — С. 565—569.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

В Українському домі відкрили фотовиставку “У фокусі подій” — це роботи фотожурналістів, які переживали революційні події пліч-о-пліч із протестувальниками. Інколи вони навіть не усвідомлювали, що їхні знімки стануть історичними, вони просто робили свою справу. Вони пам’ятають не підписання угод по асоціації з ЄС; побиття студентів у ніч із 29 на 30 листопада; криваве 1 грудня; ніч штурму з 10 на 11 грудня; парламентський диктаторський день 16 січня; перші смерті 22 січня і апогей 18—20 лютого — Дні Небесної Сотні. Вони пам’ятають, як збиралися депутати на засідання 20 лютого, як шукали голоси для екстрених рішень. І хочуть, щоб це пам’ятали всі.

Серед світлин знімки Віктора Гурняка (1987—2014) та Сергія Ніколаєва (1972—2015). Віктор — український кореспондент, борець 24-го батальйону територіальної оборони “Айдар”, пластунок. Загинув, вивозячи поранених із поля бою під час визволення 32-го блокпосту. А Сергій трагічно загинув внаслідок мінометного обстрілу під час так званого перемир’я в зоні АТО, виконуючи свій професійний обов’язок. За час роботи в газеті “Сьогодні” він часто знімав у зонах гарячих конфліктів у таких країнах, як Грузія,

Леся Рой і гурт “Телері”

Лівія, Іран, Туніс, Сомалі, Сирія і Туреччина.

У рамках цього проекту відбулася презентація нового видання відомої української поетеси Тетяни Домашенко “Ангели-охоронці”. За плечима поетеси уже кілька збірок духовної та патріотичної поезії.

Наступний проект Українського дому — виставка-пленер “Шляхами наших перемог”, ініціатором якої виступив художник-монументаліст Тарас Більчук. Тут свої картини представили митці з Хорватії, Білорусі, України, Німеччини. Серед них відомі імена: Микола Білик, Ігор Мікула, Володимир Шолудько, Микола Король, Стас Нінік, Анатолій Слободян, Євгенія Ринг, Наталка Черній, Тарас Король, Юрій Козерацький, Мар’ян Король, архітектор Олександр Дудка.

Київський академічний театр “Колесо” представив в Українському домі виставу “Ми Майдан” за п’єсою Надії Симчич. У заході взяла участь Чоло-

Митці вшановують Героїв

У столиці України відбулися культурно-мистецькі заходи, присвячені пам’яті Героїв Небесної Сотні.

Фотовиставка “У фокусі подій”

віча хорова капела імені Левка Ревуцького.

Одним із центральних заходів стало відкриття виставки художниці Марини Соченко “Заради

бертом на Майдані Незалежності. Серед її героїв козаки і активісти Руху та КУНу, бійці сотні самооборони, вартові Руху — українці, які прагнули в Європу і заплатили високу ціну за власні цінності.

“Такі заходи, як ця виставка, неможливо зробити офіційними. Тут зібралися близькі люди, які днювали й ночували на Майдані. Це люди, які разом пережили 3 роки тому холод і голод, але були одержимими йти вперед.

На жаль, ворог і сьогодні намагається знищити нашу державу. Але вже зараз можна говорити, що ми вистояли. Наші хлопці зупинили одну з найагресивніших армій світу. Мені боляче за наших побратимів, які загинули на Майдані і на сході. Ми маємо стояти один біля одного в цей складний час. Лише в єдності наша сила”, — наголосив під час відкриття виставки міністр культури України Євген Нищук.

Серед картин, представлених в експозиції, портрети видатних українців — Тараса Шевченка, Василя Стуса, Ліни Костенко, Сергія Єфремова, Володимира Леонтовича. А поруч наші сучасники — Олег Гіллякін, який був

поранений на Майдані; Василь Демиденко воював у Дебальцевому; Сергій Демчук, позивний “Золотий”, поранений під Іловайськом; Тарас Сенік після трьох інфарктів вистояв весь Майдан. Усього виставка складається зі 120 робіт художниці.

Київський муніципальний академічний театр опери і балету для дітей та юнацтва присвятив пам’яті Героїв Небесної Сотні концерт-виставу “Я — романтик!” Програму вечора побудували на поєднанні художнього слова з музичними творами у виконанні артистів хору та солістів оркестру театру. Герой вистави познайомив глядачів із поезіями авторів “Розстріляного Відродження” та їхніх сучасників. Через твори Василя Еллана-Блакитного, Михайла Семенка, Олекси Влизька, Олекси Слісаренка, Михайла Драй-Хмари, Павла Филиповича, Майка Йогансена, Максима Рильського творці вистави намагалися осмислити життя і трагедію 223 шезлих у СРСР українських письменників, які постраждали за прагнення зберегти письменницьку честь і національну гідність.

А Національний музей історії України запросив на концерт, в якому взяли участь артисти — активні учасники Революції гідності. Серед учасників концерту Лесик Якимчук — представник студентства Національного університету “Києво-Могилянська академія”. Разом із могилянцями він ходив від барикади до барикади і співав пісень. Тендітна дівчина з сильним голосом Марина Тюнькіна теж була учасницею Євромайдану. Ці події сильно вплинули на подальшу творчість Марини. Також до участі в концерті запросили відомого українського та вірменського художника, активного учасника Євромайдану Бориса Єгізаряна, гурт старовинної музики “Хорея Козацька”, співаків Живосила Лютого, Валерія Пладунця, гурт “Рутенія”, Лесою Рой і гурт “Телері”, Сергія Фоменка і гурт “Мадри”, Сергія Василюка та піаніста-екстреміста.

Художниця Марина Соченко

Михайло ЧОРНОПИСКИЙ,
доцент кафедри української фольклористики ім. академіка Ф. Колесси ЛНУ ім. І. Франка, голова Комісії фольклористики НТШ

Природне джерело завжди чисте і прозоре

2015 року у Любліні вийшов науковий збірник “Gdzie bije źródło...” (288 с.) — “Де б’є джерело...” за редакцією Фелікса Чижевського, Агнешки Дудек-Шуміґай, Марії Жиґалової. Ф. Чижевський — професор, науковий працівник Інституту слов’янської філології, декан української філології, дослідник діалектів і порівняльної граматики мовного пограниччя, член редколегії комітетів наукових видань “Славістичні дослідження Університету Марії Кюрі-Склодовської” і білоруського “Вісника Брестського університету”, член загальнопольського і регіонального наукових товариств, входить до складу Комітету слов’янознавства Польської академії наук у Варшаві; Агнешка Дудек-Шуміґай — доктор-ад’юнкт на філологічному факультеті того ж університету ім. Марії Кюрі-Склодовської у Любліні, дослідниця діалектів польсько-білорусько-українського пограниччя, Марія Жиґалова — доктор педагогічних наук, дійсний член Академії педагогічних і соціальних наук Російської Федерації, заслужений учитель Білорусі, доцент кафедри педагогіки Брестського державного університету ім. О. Пушкіна.

Як дізнаємося зі вступного слова та післямови членів редколегії, видання є частиною міжнародного проекту досліджень культури пограниччя локальних спільнот у Єврозоні Буга, який реалізує Європейський Союз за Програмою трансграничної співпраці Польща—Білорусь—Україна 2007—2013.

До проекту залучили науковців-мовознавців, музикологів, фольклористів, педагогів, культурологів. Шляхетну мету проекту визначено як спонукання до співпраці польських і білоруських культурних і наукових інституцій задля підтримання і популяризації спільних культурних традицій регіону.

Гарна ідея, поважні реалізатори, поетична метафора в назві, якісне поліграфічне оформлення. Та вже з першого знайомства з виданням дивно якось звучить акцент — польських і білоруських традицій. А що, українців уже немає у тому регіоні? Що, Україна тільки формально причеплена до тої Програми трансграничної співпраці? Що, і в XXI столітті науковий інтелект польських — про білоруських під кремлівською опікою нині помовчимо — учених ще не звільнився від імперського зашкарублого намулу? Невже цивілізаційні постулати сучасної Європи про пошану гідності людини будь-якого етнічного походження нічого не варті? Невже документована об’єктивність оцінки історичної реальності щодо споконвічних посягань на українські і білоруські землі з усіма згубними наслідками — не варта уваги?

Ось так, коли бачимо якісь недомовленості свідомі чи несвідомі, то мимоволі питаємо: панове і гаспада, хіба ви не знаєте, що границі державних посягань правителів креслили у межових зонах України у Кремлі та Варшаві без уваги на етнічне заселення аборигенів, що там видавали злочинні накази про депортації чи залюднення окупованих територій своїм “етнічним матеріалом” з привілеями осадникам-колонізаторам, чим, зрозуміло, провокували рішучу протидію тубільців? Доля людей, їхні страждання, кровна прив’язаність до своєї предковичної дізидни, мови, культурних традицій — для варварів ще й у XX ст. не тільки ніщо не значили, а саме були найпершим об’єктом знищення. Зрештою, це дикунське варварство і нині імперська Московщина в Україні демонструє перед цивілізованим світом. Тому вона так панічно боїться Європи, де кордони переважно залишилися чисто умовними, де людина без штучних перепон і принижень може вільно мандрувати.

Нас не може не дивувати, що у теперішньому польському суспільстві певна частина владомощців не спроможна прозріти від наслідків колишніх правителів злочинної політики експансії, насильницької колонізації, депортацій українців з їхньої споконвічної дізидни. Саме ці правителі ще у довоєнний час спровокували українське населення до рі-

шучого захисту свого існування. Це ж вони насаджували йому привілейоване осадництво, забороняли отримувати парцельовану землю ділчів, обмежували рідне шкільництво, культурно-громадське життя, руйнували православні храми і т. ін. — і навіть мати своє ім’я “українці”..

Панове, хіба не абсурдний нині вигляд має сеймова ухвала вважати етноцидом польського народу на українських землях Волині спровокованою трагедією у час Другої світової війни? Чи не турбує вас, що на Лемківщині і в інших місцях Закарпаття вандалі спустошують осиротілі могили українців, вишкрібають українські написи на могильних пам’ятниках (християни!?) і вчиняють інші акти дикості? Подібне з усім українським робить нині і українофобська Московщина на окупованих землях.

Пане Чижевський, що може краще виразити стан душі українця у тому межовому середовищі, як не народна пісня, що Ви її цитуєте латинкою:

*Породила мене, мамо,
Рано у неділю,
Дала мені лиху долю —
Де її подіну.*

*Понесу я свою долю
В місто продавати:
Знають жиди, знають ляхи,
Не схочуть купляти [...]*

Вона з уст 71-річної Павліни Шльонзак із с. Матяшівка біля Славутич, записана 1973 р. А скільки нам тоді доводилося чути таких нарікань на Волині від українців, виселених із-за Бугу! Не затишно було й тим, хто залишився за Бугом. Казали, своєю мовою ми можемо говорити лише до певної станції, як ідемо вглиб Польщі, бо далі за свою мову бували не тільки образи...” Десь у той час у святковий день підійшов до мене чоловік з дітьми в парку ім. Лесі Українки в Луцьку і в розпачі запитав: “За що нам така кара? Чи у мене не було рідної землі моїх дідів?... А тут від негідників чуо: “Волинянка не машина, забужанін не людина...” А під час експедиції у 80-х роках у Старому Скалаті на Тернопільщині літня виселенка казала: “На Великдень ідемо на кордон і з високого берега у льорнета дивимося на своє село, видимо свою хату, церкву, цвинтар... І плачемо”.

Кому-кому, а Вам, діалектологу, пане Чижевський, вважимо, неважко поставити себе, свою родину на місце тамтешніх українців, як кажуть у народі, влізти в їхню шкіру, коли не вгласи чи запеклі українофоби їх шпигають за рідну мову. Знаємо: скажете — вони самі на наші запитання називають свою мову “хохлацька мова”, “русинська” чи “русська”, “малоруська”, “місцева” чи ще як там. Але ж Ви добре мали б знати, що такі налічки їм поприліплювали поневолювачі по всьому периметру суміжжя українських земель — російсько-польському, українсько-угорському і т. ін. В історичному минулому і Польща пройшла випробування “великорусскаво” “старшого брата” і має щастя, що не є його безпосереднім сусідом. Вибачайте, але таки до Вас звертаємося персонально, бо Ви чільний автор спроектованого наукового збірника “Де б’є джерело...” У ньому, звичайно, цінний і потрібний матеріал, який треба б предметно проаналізувати. Та це в іншому місці. Ми тільки концептуально споглядаємо спроектоване Вами. Хіба личить у науковому виданні Вам, пане докторе, без будь-якого історичного коментування нині оперувати та ще й підкреслювати (с. 124) оте імперське налічування українців? Та хто ж як не наукова інтелігенція має просвічувати свідомість обивателя? Та ж і вона не без гріха, що у свій час спомагала затуманювати свідомість люду...

Якось дивна індіферентність у подачі українських пісень і у пісенниковій частині збірника. Та хоч би якою графікою публікува-

ли українські пісні — польською, білоруською чи російською — жодним способом не приховати їх національної належності. То чому в науковому виданні не подати їх із відповідною визначеністю? У цьому якраз і було б добре видно, яким пісенним фольклорним репертуаром живе регіон над Бугом. Та й що ж то за подача у науковому виданні без відповідного паспорта — де, коли, від кого і ким записано. Пан діалектолог мав би це знати. Можливо, скажете: та це ж сусіди, в одному підданстві, не треба їх розмежовувати, вони переймають одні в одних — це ж фольклор. Але ж, панове, сусіди живуть мирно і дружно тільки тоді, коли межові етноси не відчуватимуть тягара історичного минулого. Ще перед Першою світовою війною над цією проблемою роздумував визначний український антрополог і мислитель академік Степан Рудницький (3.12.1877, Перемишль—9.10.1937, урочище Сандармох у Карелії). Польські окупанти 1919 р. готували розправу над ученим, але вкоротила його життя куля сталінського чека. Тоді, ще перед Першою світовою війною, С. Рудницький у праці “Огляд національної території України” перелічив “штуки” і “штучки” на полі статис-

тики: “Коли я вже перед роками звертав увагу заграничних учених кількома наворотами на безпримірні обманства офіціальних статистик, усюди й завсіди я зустрічав зпершу недовір’я. Європейським ученим видавалось, що фальшування дійсних відносин — це річ неправдоподібна й недопустима. Сui bono? — питано мене. Треба було з мого боку аж довгого бесідкування, щоб ученим-європейцям доказати, що польські урядовці Галичини й московські Наддніпрянщини мають на меті радше все інше, як наукову правдомовність. Треба було доказувати, що польська влада над українцями в Галичині оперта, між іншим, також і на фальшуванню статистики, яке приносить полякам позірну більшість у Галичині. Те саме — mutatis mutandis — є й за Збручем [...]. Було таке головню в Росії, де записували сливе всіх українських поліщуків як білорусинів, дуже багату українців на Дону і у Таврії і т. ін. — за москалів, а безліч українців на Підкавказзі — просто як “русских”. На Угорщині знов записували нераз навіть цілі українські села як словацькі або румунські, до речі сказати, — цілком без видної цілі”¹.

С. Рудницький у названій праці, між іншим, подав докладний аналіз етнологічної картини Галичини, Волині, Холмщини, Підляшшя й Полісся, давав особистий приклад, незважаючи ні на що, дорожити “достойнством науки й своїм науковим іменем”², засуджував будь-яке фальшування, прозірливо застерігав від того, що “мозайкова” імперія — це потенційна небезпека третьої великої нової війни, яка потягне у свій вир знов цілий світ і спричинить знов страшні катастрофи. На переконання С. Рудницького, будучина за національними державами з етнічними границями, а не з границями “історично”, “економічно”, “стратегічно” і ще якось мотивованими кордонами, бо таке розмежування зумовлює “серпаночки дрібненьких імперіялізмів, заразом будучих конфліктів”³. А такі “серпаночки” і нині проявляються у вигляді “шанування” колишніх кордонів, борців “за батьківщину”, карток “етнічних коренів”, видачі паспортів і т. ін.

Дослідникам етнічного суміжжя є чого почитися у чесного вченого і прозірливого мислителя!

Проектанти наукового збірника підібрали семантично добру метафоричну назву — “Там, де б’є джерело...” Відштовхуючись від неї, пам’ятаймо: у джерелі вода завжди чиста і прозора, якщо її хтось не скаламутить. З історії знаємо, що спільні джерела між сусідами каламутили панівні верхи разом із реакційною інтелігенцією, пресою, громадськими і політичними організаціями, від яких ішов посыл і до широких кіл обивателів, з чого живиться і побутовий шовінізм. Отож, шановні колеги-науковці, пильно дбаймо, щоб ті природні джерела народної культури завжди і в усьому були чисті та прозорі!

¹ Рудницький Степан. Чому ми хочемо самостійної України. — Львів: Вид. “Світ”, 1994. — С. 215—216.

² Там само. С. 213—214.

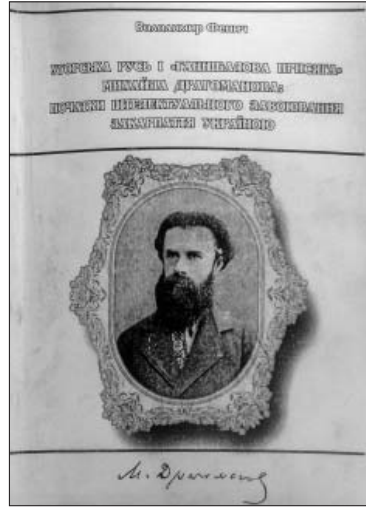
³ Там само. с. 140.

Степан ПАВЛЮК,
академік НАНУ, доктор історичних наук, професор, директор Інституту народознавства НАНУ;
Роман КИРЧІВ,
доктор філологічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, провідний науковий співробітник Інституту народознавства НАНУ

Продовження апологетики абсурду

Таке загальне враження від прочитання книжки ужгородського історика Володимира Фенича “Угорська Русь і “Ганнібалова присяга” Михайла Драгоманова: початки інтелектуального завоювання Закарпаття Україною” (Ужгород, 2015. — 144 с.), виданої під грифом Історичного факультету Ужгородського національного університету. Уже з експресивного формулювання заголовка і перших рядків вступу виразно зазначилося, з якого поля це писання, хто його автор, та що сподіватися на щось путнє від цього опусу порівняно з дотеперішньою казуїстикою апологетів закарпатського русинства — годі.

лицької “Руської трійці” Маркіян Шашкевич у “Передслів’ї” до “Русалки Дністрової” (1837) назвав разом із тогочасними надбаннями “хорошим і цілованим ділом” українського (“руського”) духу з Наддніпрянщини і Галичини також латинськомовну “Граматику слов’яно-русську” (1830) закарпатця Михайла Лучкая. Інший галичанин з того часу Іван Вагилевич писав у листі від 7 березня 1837 р. до професора Київського університету Михайла Максимовича: “Ми єсмо южнорусини... Оце ж ми всі — із-за Бескиду, від Тиси, з-поза Сяну і по Серету — з братією нашою задніпровною складаємо одне существо... Геть перегороди, бо не їм псувати существо народу...”¹.

Багато зауваг і спостережень про етногенетичні й етнокультурні тотожності і близькості населення з галицьких і закарпатських гірських схилів містили описи “Мандрівки по Галицькій та Угорській Русі” Якова Головацького, що друкувалися чеською мовою в празькому журналі у 1841—1842 рр. Уже тоді Я. Головацький записував у Закарпатті народні українські пісні, які разом із галицькими з 1863 р. при підтримці українського вченого-слависта Осипа Бодяньського друкувалися великими подачами в редактованому ним науковому серійному виданні “Чтения в Императорском Обществе истории и древностей российских при Московском университете” і згодом разом з пізнішими додатками склали відоме чотирикнижжя “Народные песни Галицкой и Угорской Руси, собранные Я. Ф. Головацким” (Москва, 1878).

На етнокультурній єдності русинів Закарпаття з іншими частинами українського народу наголошував уродженець цього краю вчений філолог і сходознавець Андрій Дешко в нарисі “О Карпатской Руси”, надрукованому в альманасі М. Максимовича “Киевлянин” за 1850 р. У час революційних подій 1848—1849 рр. закарпатський політичний діяч Адольф Добрянський виступив із проектом об’єднання Галичини і Закарпаття в окремі автономний “коронний край” у складі Австрії.

Таких фактів бачення Закарпаття в контексті з ширшим і вужчим українським етнокультурним простором, ще до виступів М. Драгоманова стосовно цієї теми — багато, особливо на ґрунті розгортання у другій половині XIX ст. народознавчих, фольклористичних і фольклористичних і мовно-діалектологічних дослідів.

Саме головню на основі етнокультурних реалій і наукових студій над ними М. Драгоманов стверджував, що “Закарпатська Країна” і її люди — частина української землі і українського народу. Бо ж відомо, що народна мова, обрядово-звичаєві традиції, усна поетична словесність навіть за найскладніших історичних обставин залишаються потужним етнооберегаючим й етнооб’єднуючим чинником.

“Хоч і як неоднакова була доля поодиноких частин Русі-України, — писав Іван Франко в статті “Літературне відродження Полудневої Русі і Ян Коллар”, — то все-таки заселяючий її народ і досі проявляє дивну етнографічну одноцільність. Звичаї і вірування народні, казки і оповідання, пісні і обряди, одіж і помешкання, а врешті мова — при всій різнобарвності в подробицях, при всьому багатстві місцевих відмін і варіантів, — в основних обрисах такі однакові, що руснак з-над горішнього Сяну без труду порозуміється з українцем з-над Десни, Сули або й від Харкова, признає його звичаї, його спосіб життя і думання, його “поведінку” за свої, за рідні, хоча не скаже сього про свого близького сусіда — ясельського або тарнівського мазура”².

Так, жодне більш-менш серйозне розважання стосовно етніфікації, етнічних спільнот не може обійтися без народознавчого блоку даних. Це надто вагомий і достовірний матеріал, твердий горішок для маніпуляторів від науки; тих, що із-за “лакомства лукового”, грошлюбства готовий кривити душею, торгувати правдою. Не випадково М. Драгоманов ставив перед очі закарпатської інтелігенції високу моральну чистоту народної пісні, наголошуючи: “Народні пісні за рублі не складаються”³.

Чомусь подумалося, що коли б В. Фенич схотів і зміг науковому застановитися над цим матеріалом, то хоч-не-хоч повинен був повести свій “дослідницький” наратив у дещо іншому керунку, з не такими акцентами і стилістикою. Однак цього він не зробив.

В одержимості конструювання з закарпатських русинів окремої від українського народу етнічної спільноти, самобутнього етносу, він, як і його попередники та сучасники в цій затії, просто переступає, ігнорує все те, що не тягне на її користь. А якщо й доводиться десь торкнутися чогось такого, то зазвичай збуває без коментування. Так, приміром, лише констатуванням обмежився, що М. Драгоманов заохочував закарпатських інтелектуалів збирати й досліджувати місцеві етнографічні матеріали, що в ужгородській газеті “Карпат” він надрукував у 1876 р. статтю “Изучение народной словесности в Великой и Малой Руси”. А факти це аж ніяк не ординарні. Знаючи про ту важливу роль, яку ще в першій половині XIX ст. відіграв народознавчий, фольклористичний рух для українського національно-культурного відродження в Наддніпрянщині й Галичині, вчений прагнув задіяти потенціал цього досвіду і в Закарпатті.

Як головню своє дослідницьке завдання В. Фенич визначив “доведення твердження, що саме від російського “україномана” Михайла Драгоманова виходять витокі свідомого інтелектуального завоювання Україною Закарпаття” (с. 11). У наступному викладі це “завдання” виливається в дуже

віддалену від науки неблаговидну публіцистику з виразно замаркованою тенденцією на дискредитацію “закарпато-русського” вектора знань і діянь М. Драгоманова і взагалі зневажливого позиціонування цього визначного вченого й українського патріота — зі шпоразовим прив’язуванням до його імені принизливого “україноман”, “російський україноман”, “російський емігрант-україноман”.

Більше того. У версії “дослідницького” наративу В. Фенича М. Драгоманов представлений тим, хто “спотворив обігніцію знаменитого полководця Карфагену” (с. 6) і спричинився до інших далеко сягаючих історичних лих. Зокрема насильної “українізації” закарпатського краю, “національно-політичної конвертації угорських русинів в українців”, наслання на цей край “галицьких п’ємонтійців”, націоналістів, реалізації “невдалого німецько-українського проекту”, “німецько-нацистського експерименту” (с. 139, 140), яким, за переконанням автора, була Карпато-Українська держава в подіяжовтня 1938-го — березня 1939 р., та, зрештою, — успішного виконання “Ганнібалової присяги” М. Драгоманова “великим лиходієм XX століття Йосифом Сталіном” (с. 140), який здійснив мілітарну окупацію Закарпаття і приєднання його “до складу української республіки СРСР” (с. 141).

Так сучасний учений-історик “віртуозно” зістикував М. Драгоманова зі знаковими злочинцями новочасної доби — Гітлером і Сталіном.

Як він це робить, на якому рівні науково-методологічного, фахового історіографічно-історіософського мислення та з якими ідейними інтенціями? — докладніше показує відомий український учений-етнолог, професор Ужгородського національного університету, уродженець Закарпаття Михайло Тиводар у відгук “Одкровення кандидата наук Фенича”, опублікованому окремою брошурою (Ужгород: Гражда, 2016. — 24 с.).

Об’єктивна компетентна аналітика може ще продовжити перелік інших відверто проартикульованих і завуальованих “одкровень” цього автора. А на загал його науково імітований текст справляє прикре враження. Не тільки тією сутнісною неправдою, яка пропонується в супроводі пасажів накликувань колишніх радянських і теперішніх пострадянських учених до написання об’єктивної історії Закарпаття, побудови правдивої історії України, до наукової толерантності, “академічної дискусії” “без слини і піни в роті” і т. ін.

Вражає лукавство й войовничість завзяття, з якими автор нав’язує свою візію історичного і сучасного буття Закарпаття, безцеремонне відмітання, приниження, фальшування й грубе потоптування всього, що суперечить його схемам. Бо ж хіба не наругою, святотатством є трактування вченого уродженця Закарпаття всього лише “невдалим німецько-нацистським експериментом” того феномена української волелюбності й соборницького почуття, яким заясніла наприкінці 30-х років минулого століття — нехай і дуже короткотривала — держава Карпатська Україна?! Навіть не всякий ворог-чужинець зважиться на такий цинізм.

Елементарно об’єктивний дослідник не дозволить собі на таку озлоблену негацію, з якою автор книжки відзивається про просвітницьку, громадсько-організаційну і культурну подвижницьку роботу, виконану в Закарпатті українськими патріотами, з Наддніпрянщини і Галичини, які в міжвоєнне двадцятиріччя опинилися в Чехословаччині. Не нав’язуванням закарпатцям “україноцентричної орієнтації”, як вважає автор. Тямущий історик мав би знати, що коли б такої орієнтації не було в них, закарпатців, бо дай хоч на підсвідомому рівні й культурно-побутової традиційності, то в умовах понад 700-літнього чужинецького поневолення і політичної відірваності від етнокультурного материка, — не зберегти б їм своєї етнічної ідентичності. Та й діяльність “українізаторів” і “галицьких п’ємонтійців” щодо організації сільських і міських осередків “Просвіти”, хорових театрально-аматорських і спортивних гуртків, товариств, не могла б увінчатися тою підтримкою в закарпатському народному загалу і тими плідними наслідками, які вона осягнула попри протидію й різні інтриги москвофілів, мадяронів та інших недругів.

“Дослідження” В. Фенича — продовження в дещо модифікованій версії віддавна заляганого до боротьби з українством різних політичних маніпуляцій із москвофільством, мадярофільством чи новочасним русинством. Не можна не побачити того, як zaangażованість до фальшивого абсурдно-доктринерства руйнує і саму не безталанну, як видається, від природи особистість його “вченого” адепта, веде його до наукової і моральної деградації, втрати людської й громадянської гідності.

Не можна не застановитися і над прикладним сенсом, доцільністю цієї “наукової” продукції: кому, чому і для чого вона потрібна в наш час. Тим більше, що подається вона друкованим словом за апробацією і під високою фірмою Національного університету. А може, й розливається з університетської кафедри в голову нашої молоді!

Все це — аж ніяк не дрібниць доводиться розплачуватися сьогодні надто дорогою ціною.

¹ Шашкевич М., Вагилевич І., Головацький Я. Твори. — Київ: Дніпро, 1982. — С. 194—195.

² Франко І. Зібрання творів у 50 т. — Київ: Наукова думка, 1987. — Т. 29. — С. 41.

³ Драгоманов М. В справі Угорської Русі. — Львів, 1895. — С. 7.

Романа ЧЕРЕМШИНСЬКА, директор Етнографічно-меморіального музею Володимира Гнатюка, село Велеснів Монастирського району, Тернопілля

Ісповідник віри

До 125-річчя від дня народження Йосифа Сліпого (17.02.1892—7.09.1984) — українського церковного та громадського діяча, кардинала, патріарха

Одним із визначних діячів української і духовної культури ХХ століття був наш славний крайнин Патріарх Української Греко-Католицької Церкви Йосиф Сліпий.

Народився 17 лютого 1892 року в селі Заздріть, тепер Тербовлянського району, в заможній селянській, глибокохристиянській родині. Батьки з дитячих років прищепили своєму синові любов до знань Божих справ.

Початкову освіту здобув у рідному селі. Згодом навчався у Тернопільській гімназії, після закінчення якої продовжив навчання у Львові й Інсбруку. 1917 року Йосиф Сліпий одержує священничий сан. Потім навчається в Римі — в університетах Грегорианум і Анджелікум, а також у Папському Східному Інституті. Улітку 1922 року молодий доктор теології повертається до Львова і стає професором Львівської духовної семінарії, з 1925-го — ректором цієї семінарії, а потім — ректором Львівської богословської академії. 22 грудня 1939 р. висвячений митрополитом Андреем Шептицьким на єпископа з правом наслідства.

У книзі “Спогади про Івана Франка” М. І. Гнатюка (Львів: Каменяр, 2011. — 832 с.) Василь Сімович згадує про Івана Франка, коли той 6 травня 1913 року перебував у Чернівцях разом із дочкою Ганною, то від’їжджаючи до Львова, молодь запряглася у віз і відвезла його на двірці. Був Іван Франко десь зо два дні. Іван Франко сказав, що він віруючий. 1944 року кардинал Йосиф Слі-

пий відправив в рочисту панахиду, а 1966 року поминальну службу Богу в Римі за Івана Франка.

У журналі “Дзвін” за 2016 рік опубліковано роман-есеї Левка Різника “Містерія непокори Патріарха Йосифа”, в якому описується про перебування Йосифа Сліпого у сталінських таборах протягом 18 літ ув’язнення аж до звільнення 26 січня 1963 року.

17 лютого 1963 року — у День уродин, Йосиф Сліпий на сімдесят першому році життя вдруге народився вільною людиною у вільному світі. І так міркував: “А чи тих кілька кілограмів листів і видочків, що плывуть і плывуть щодня з усіх кінців світа з вітаннями про свободу, не варто прилучити й до святочних привітань? А найго-

ловніше, що чоловік нині перший раз після 1945 року відправляє Архирейську Службу Богу в митрополітичних літургічних ризах.

Господи, прийми мою подячну молитву! Молюся — бо в глибокій свідомості Твоїх безмежних щедрот!”

За час перебування в Римі Йосиф Сліпий опублікував понад 200 праць, він спілкувався з науковцями (досконало знав вісім мов), був меценатом науки, жертвував кошти на різні видання. Патріарх Йосиф врятував Український вільний університет, виділивши 1976 року 950 тисяч марок на придбання будинку для нього.

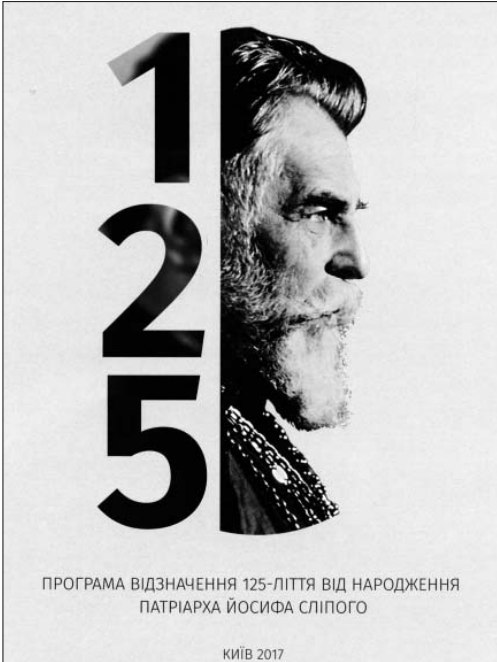
До кінця свого життя Блаженніший залишився вірним Церкві й українському народові.

У “Заповіті” він просив: “Поховайте мене в нашому Патріаршому Соборі Святої Софії, а як воплотиться наше видіння, занесіть мою домовину, в якій спочину, на рідну Українську Землю і покладіть її у храмі святого Юра у Львові, біля гробниці Слуги Божого Андрея...”

Аж через вісім років після смерті Патріарха стало можливим виконати його прохання. А у вересні 1999 року у селі Заздріть було відкрито музейно-меморіальний комплекс.

У четвертій кімнаті музею Володимира Гнатюка розгорнута велика книжково-світлинно-ілюстративна виставка “Йосиф Сліпий”, за матеріалами якої проводять тематичні екскурсії.

13 лютого 2017 року

ПРОГРАМА ВІДЗНАЧЕННЯ 125-ЛІТТЯ ВІД НАРОДЖЕННЯ ПАТІАРХА ЙОСИФА СЛІПОГО

КИЇВ 2017

Зупинити геростратів!

Зловмисники від влади вкотре заносять сокиру над Тарасовою горою.

ПАТ “Укргідроенерго” відновлює спроби залучити європейське фінансування під будівництво Канівської гідроакумулюючої електростанції (ГАЕС) потужністю 1000 МВт на Черкащині. Проект будівництва Канівської ГАЕС був розроблений 1985 року згідно зі “Схемою розміщення ГЕС та ГАЕС на території Європейської частини СРСР до 1990 р.”. Роботи з будівництва ГАЕС, що почалися у 1985 р., були зупинені із отриманням Україною незалежності. У середині 2000-х проект знову “зняли з полиці”, зменшили його розмір (з 16 до 4 гідроагрегатів) та почали пошук грошей на його реалізацію. То якщо ми говоримо про декомунізацію, чому це не стосується комуністичних проектів “загасити” найбільшу святыню України — Канів, де поховано нашого великого Кобзаря Тараса Шевченка? Комусь же це потрібно?

Прикметно, що 2008 року ЄБРР відмовився від розгляду фінансування цього проекту. На той час кошторисна вартість проекту складала 4,9 млрд гривень. Але вже 2015 року, за нової влади, яка йшла на вибори з гаслом “жити по-новому”, проект офіційно подано до Європейського Інвестиційного Банку (ЄІБ) та до Всесвітнього Банку на отримання кредитів під державні гарантії на суми приблизно 400 та 500 мільйонів євро.

Українську громадськість турбує низка проблемних питань, пов’язаних із необхідністю реалізації проекту, а також той факт, що він був підготовлений із порушеннями національного і міжнародного права.

Український уряд не оприлюднив результатів оцінки економічної доцільності проекту і, відповідно, відсутні будь-які обґрунтування того факту, що будівництво гідроакумулюючої електростанції потужністю 1000 МВт є найбільш невідкладною та економічно ефективною інвестицією в українському енергетичному секторі сьогодні. Додамо, що на Ташлицькій та Дністровській ГАЕС діють лише 5 агрегатів із запланованих 17. Тобто, там вода просто “виливається”, а в Каневі нібито конче необхідно ставити дамби на понад півтора мі-

льярда доларів та запускати нові агрегати. Навіщо? В Україні й нині є надлишок електроенергії. Отже, олігархи прагнуть надприбутків будь-що.

Нагадаємо: проект Канівської ГАЕС не пройшов громадське обговорення, передбачене вимогами національного законодавства і, відповідно, порушує вимоги і національного, і міжнародного законодавства, а також Конвенції ЄЕК ООН про доступ до інформації, участь громадськості в процесі ухвалення рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Оргурська Конвенція). Тобто, сама ідея втілення “комуністичного” проекту є незаконною. ЄІБ і Світовому банку слід відмовитися від фінансування проекту будівництва Канівської ГАЕС як необґрунтованого і вкрай ризикованого.

У цьому зв’язку закликаємо Президента України, Голову Верховної Ради України, Прем’єр-Міністра України вжити всіх необхідних заходів для негайного припинення будівництва Канівської ГАЕС, яка, окрім екологічної та економічної шкоди, завдасть непоправної шкоди духовному світу України, знищивши територію природного заповідника, пов’язаного зі світовим генієм Тарасом Григоровичем Шевченком.

Герої України Дмитро ПАВЛИЧКО, Іван ДРАЧ, Борис ОЛІЙНИК, Анатолій ПАЛАМАРЕНКО, лауреати Шевченківської премії Любов ГОЛОТА, Юрій КОВАЛІВ, Степан КОЛЕСНИК, В’ячеслав МЕДВІДЬ, Павло МОВЧАН (голова ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка), Володимир ЯВОРІВСЬКИЙ; Почесний енергетик України Геннадій КАЧАЛЕНКО; член-кореспондент Національної Академії медичних наук України, доктор медичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки Микола ПОЛІЩУК; голова Київської спілки журналістів України Михайло СОРОКА; письменники Василь КЛІЧАК, Павло ВОЛЬВАЧ, Василь ПІДДУБНЯК; голова ВГО “Професійна спілка “Журналіст України” Олександр МИХАЙЛЮТА, кандидат юридичних наук Володимир ЯРОШ. (Збір підписів триває)...

Поети нескореного покоління

Ярослава ШОЛУДЬКО

З проникливою розповіддю про їхнє життя, творчість, трагічну долю та довгий шлях до визнання в Україні розповіла поетеса, музикант, педагог Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка, активістка Сумської “Просвіти” Ганна Приходько. Вона одразу зазначила, що буде ділитися своїм набуттям, яке переживала, вивчаючи глибоку творчість О. Теліги та О. Ольжича.

Олега та Олену еднало дуже багато. Народилися вони обоє 1907 року в липні. Через українську революцію 1917—1920 рр. та її поразку обох доля закинула на еміграцію до Чехословаччини, де вони познайомилися і здружилися. Тісно співпрацювали у культурно-освітній референтурі Організації українських націоналістів (ОУН). Але трагічно закінчилися їхні життя: Олег Ольжич загинув у німецькому концетраційному таборі Заксенгаузен, а Олену Телігу фашисти розстріляли разом з її чоловіком Михайлом у Бабіному Яру, але довідались від них про підпільну структуру ОУН фашистам так і не вдалося.

На вечорі, крім творчості Теліги та Ольжича, згадували поетів Празької школи. До Празької школи входили українські пись-

У Сумській обласній універсальній науковій бібліотеці відбувся вечір пам’яті видатних українських поетів і громадських діячів Олега Ольжича та Олени Теліги.

менники, які після захоплення більшовиками України у 1920-х роках виїхали за кордон, переважно до Європи. Ці письменники жертвували власним життям за високі ідеали та намагання очистити національне життя від брехні з намірами побудови міцної держави.

Ганна Приходько зачитувала цитати про подвиги Ольжича, Теліги і загалом представників Празької школи з книжки “Поезія визвольних змагань” Юрія Русовського. На цьому місці вона зупинилася, кидаючи погляд на молодих людей, які сиділи в

кінці аудиторії, і пригадала, що цю книгу їй подарував хлопчик під час Євромайдану. І якби не ці лицарські чесноти наших поетів, може, сьогодні українці, а особливо сучасна молодь, бо як ми знаємо, в них зовсім інші інтереси, навіть не намагалися б стати на бій зі злом.

Поетеса, член НСПУ, просвітянка Людмила Ромен виконала хвилюючу пісню “Лелека”, присвячену Олегу Ольжичу. Протягом усього вечора звучали прекрасні поезії О. Теліги та О. Ольжича у виконанні активістки товариства Алли Ластовецької.

Ірина ФАРІОН

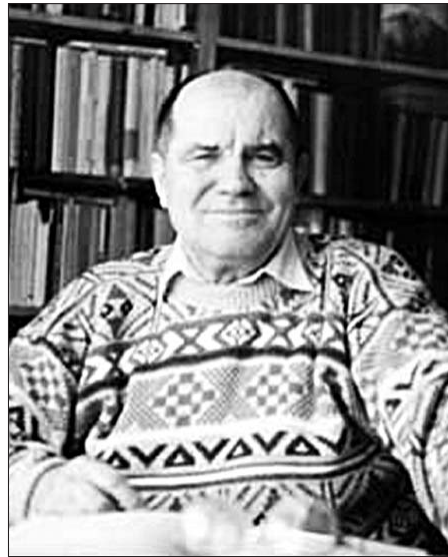
Коріння наукового й водночас світоглядного вибору — рідне село Бараниці на Ужгородщині, де він народився 22 лютого 1928 року. Село розташоване на межі з угорцями та словаками, мови яких він ще змалку опанував. П. Чучка підкреслював, що в цьому селі українці називали себе “тільки давнім живомовним етнонимом руснаки”, на противагу до етноніма русини, яким себе називали власне гуцули і власне бойки, що протягом XVII—XVIII століть переселилися на Закарпаття з сусідньої Галичини. І так тривало до кінця Першої світової війни, що кардинально вплинула на світогляд закарпатців у їхньому прагненні належати до соборної України. У своєму безцінному науково-методичному посібнику ві “Національна свідомість закарпатських українців у XX столітті: етнолінгвістичний та культурно-історичний аспекти” (2005) Павло Чучка наголосив: “Протягом шістдесятих років ми особисто обстежили всі села Закарпаття і на підставі показань старожиливі склали спеціальну карту, присвячену тодішньому вживанню етнонімів русин і руснак” (с. 23). Отже, від етноніма до антропоніма: власного особового імені та прізвища до активної громадсько-політичної роботи як першого голови Закарпатської обласної організації Товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка та одного із засновників Народного Руху України на Закарпатті.

Проте цьому передувало вибір українського відділу філологічного факультету Ужгородського державного університету (1947—1952), відтак аспірантура в Київському державному університеті ім. Тараса Шевченка й захист 1959 року кандидатської дисертації “Українські говірки околиці Ужгорода (Фонетика і морфологія)”. Себто джерелом наукової постанови й неспинного поступу науковця стала основна сила мовної самобутності й самодостатності — **говори**. Вони ж не меншою мірою, а понад то в порубіжному краєві, є внутрішніми сенсами антропонімічної (ономастичної) лексики, основну рису якої — **історичність і соціозумовленість** — почав системно досліджувати мовознавець. Саме його розвідки найвищою мірою виявляють міждисциплінарний синтез діалектології, історії мови та антропоніміки з винятковим акцентом на **соціоісторичності** цих дисциплін. Прелюдією до його magnum opus став розлогий розділ “Історія власних назв” в академічній п’ятитомовій монографії “Історія української мови” (1983, с. 592—659), де простежено

Пам’яті учителя і вільного українця

Павло Павлович ЧУЧКА відійшов у безсмертя

Це сталося 10 грудня 2016 року вдома, в Ужгороді. “Нічого. Все це вилікує смерть...” (Ліна Костенко). Проте, що вилікує нас, живих, від цієї втрати в українській і світовій науці та нашому українському суспільно-політичному житті? Думаю, що усвідомлення особливості значущості наукового подвигу цієї ЛЮДИНИ, що через хащі мінливих окупацій рідного краю і глибокої світоглядної кризи значної частини українців вперто й послідовно продиралася до української свободи, соборності й незалежності зі смолоскипом Української Мови та її основними символами — Іменем та Прізвищем. Звідси назва його докторської дисертації “Антропонімія Закарпаття” (1970). Це був науковець з антропонімами кулями. Влучають у безпам’ятство та несвідомість. Можуть оживити і навіть подарувати безсмертя. Похвали гідна оцінка наукової праці Павла Чучки: 2005 року він нагороджений орденом “За інтелектуальну відвагу”. Звідки ця відвага науковця й громадянина?

історію розвитку імен, прізвищ та прізвищ від давньоруської до української антропонімії XIV—XV, XVI—XVIII, XIX—початку XX століття. Відтак дослідник системно розкрив основні засади творення давньоруського, старобукарпатського та сучасного топонімікону. В основі розвідки структурний і лексико-семантичний аналіз первісних твірних основ деапелятивізованої лексики.

Вершинним досягненням мовознавця, вислідом його відданої й неспинної сорокалітньої праці став фундаментальний і новаторський словник “Прізвиська закарпатських українців. Історико-етимологічний словник” (2005) з промовистим епіграфом Івана Франка з його “Причинок до української ономастики”, де цей видатний енциклопедист наголошує на потребі дослідити “внутрішній зміст і ядро” наших імен і прізвищ. Власне до цієї пекельної роботи над 11 500 прізвищевими назвами закарпатських українців, що не є вибіркою, а повним антропоніміконом Закарпаття від XIII століття до 1946 року, і взявся Павло Чучка. Теоретична частина словника не менше новаторська, ніж реєстрово-практична. Зауважимо лише на базових проблемах, розв’язання яких запропоновано в цій праці і без застосування яких неможливе подальше лексикографування антропонімічного матеріалу. Себто Павло Чучка максимально вдосконалив, а почасті і заклали основи історико-етимологічного лексикографування антропонімічного матеріалу в його територіальному й часовому розрізі, що до нього намічено в працях Ю. Редька, М. Худаша, Р. Осташа, І. Фаріона та інших.

Основний принцип його антропонімічного лексикографування — **етнонаціональний**. І що ширший слов’янський та інший матеріал залучено, то більше в ньому етнонаціонального! У цьому контексті науковець розв’язує проблему кореляції глобальних, національних та регіональних ознак прізвищ українців; розкриває базові поняття “прізвища українців” та “українські прізвища”, перше з яких протиставлено поняттю “прізвища неукраїнців” (в основі національна належність), а друге — поняттю “чужомовні прізвища”, або “перейняті прізвища” (в основі лінгвальний, власне етимологічний принцип). Себто цілком слушно й вмотивовано до прізвищ українців належать “всі без винятку прізвища осіб української національності, якщо їх носії вважають себе українцями” (с. XV), натомість до українських прізвищ належать ті, що утворені засобами та способами українського словотвору від слів української мови, від давніх українських адаптованих запозичень, від чужомовних слів, але з допомогою українських словотворчих засобів. Таким способом перед нами постають антропоніми як етномовні ідентифікатори нації в своєму історичному розвитку.

Історико-етимологічний принцип науковець виводить із покликань на праці О. Суперанської та І. Фаріона, зауважуючи, що “об’єкт етимологічного аналізу прізвища — не вся історія лексеми з часу її появи в мові, а лише той відрізок у її історії, упродовж якого ця лексема ставала спадковою власною назвою засновника відповідного роду, тобто факт установлення того, чим, власне, вона була 200—300 років тому” (с. XLI). Дуже важли-

во під час етимологізування застосувати так звані **принципи самобутності**, що “зобов’язує дослідника шукати етимологічне пояснення, передусім, у власних ресурсах мови” (с. XLII), що найпоєднаніше й найрезультативніше втілював у своїх ономастичних дослідженнях професор Михайло Худаш, колега Павла Чучки та його однодумець. Попри те, в етимологічному аналізі, як наголосив професор, найважливіше відповісти на запитання, який народ створив це прізвище, “чиї лексичні ресурси використано, чиї словотворчі засоби і способи застосовано для його утворення — власні чи чужі, загальнонаціональні чи регіональні, апелятивні чи пропріальні” (с. 1). Дослідник дає розлогу відповідь на це засадниче питання, подаючи доглибшу аналітику близько тридцятих прізвищевих формантів та їхніх функцій. Науковець використовує свій індивідуальний дуже промовистий термін **родичівські форманти** (відомі як патроніми), що утворювали синівські іменування від назв батьків, і стверджує найбільшу продуктивність закарпатських прізвищ із суфіксами **-ак/-як/-чак: Галуцак, Микуляк, Головачак; -ук/-юк/-чук: Гріджук, Радлюк, Лівичук; -ич: Барнич, Настич**. Серед своєрідних закарпатських формантів **-ей: Томей, -инець: Лазаришинець, -ій: Берей**.

Наголошуючи на асемантичності прізвищ (не виражає жодного значення), мовознавець підкреслює його визначальну ідентифікаційну функцію: **свого роду і народу**. Саме через поморфемний аналіз ми можемо визначити батьківсько-синівські, материнсько-синівські та інші родинні взаємини: **Петр-иш-ин-ець — Петр-иш-ин — Петр-их-а — Пе-**

тро, а через твірну основу питомість її чи запозичення. Водночас ця основа — це спресована в слові соціальна, етнічна та культурна історія краю. Показово й те, що більшість апелятивів, представлених у прізвищах закарпатських українців, належить до загальноукраїнської літературної мови (с. XXIII), що, попри діалектні та історико-політичні відмінності, свідчить про нашу спільність та соборність.

Виняткової уваги заслуговує трактування словотвору прізвищевих назв як складника їхніх етимологій і нагальну потребу принципово відрізнити словотвірний аналіз прізвищ від поморфемного та етимологічного аналізу. Цілком поділяємо думку дослідника, що існує лише два способи творення спадкових родових знаків в діяхронії: морфологічний і семантичний, що розкодовують інформацію і з історії мови, і з історії її носіїв. Якщо перший полягає у творенні прізвищ з допомогою відповідних прізвищевих формантів, то другий — у **трансонімізації апелятивів**, себто у переході (зазвичай через метафоризацію) колишніх індивідуальних прізвищ та особових імен у розряд прізвищ, що масово сталося на межі XVIII—XIX століття під впливом позамовних чинників, зокрема спеціальних декретів австрійського цесаря Йосифа II від 1 листопада 1780 року та декрету цесаря Франца I від 13 листопада 1814 року. Наголосимо: серед наскрізних ідей аналізу прізвищ — їхня вмотованість у суспільно-політичні процеси, себто **антропонімосоціолінгвальність**, через яку пізнаємо не лише суспільний статус і родові іменованого (денотата), але й загальні історико-політичні обставини. Зокрема, “національна форма особових імен при прізвищевих назвах (пор. Elek — Oleksa, Hric — Griga, Fedor — Franz) у писемних пам’ятках XVI—XVIII ст. на території Угорського королівства дає змогу дослідникові впевненіше говорити про етнічну належність її носіїв” (с. 9). Ось вона знову — ця корона ЕТНІЧНОСТІ!

Ще одну ономастичну вершину взяв професор Чучка своєю працею “Слов’янські особові імена українців. Історико-етимологічний словник” (2011) — перше в історії нашої мовознавчої науки дослідження про питомі (автохтонні) слов’янські імена українців, які сьогодні складають у нашому антропоніміконі заледве 3—4 % (у південних слов’ян 70 %, у чехів — 30—35 %) (с. 10).

Андрій НАВРОДСЬКИЙ

Ідея соціальної акції “Відкладений хліб” не нова. І в Інтернеті, і в інших засобах масової інформації про це пишуть різне. Хоча у багатьох країнах світу подібні акції відбуваються постійно і там їх охоче підтримують. Ось і в Корюківці кілька торговельних закладів також долучилися до акції “Відкладений хліб”. На вході одного з продуктових магазинів “Глорія”, що на центральній площі, розміщено невеличкий стелаж, на якому всі охочі можуть залишити будь-яку продукцію. Її, своєю чергою, може безкоштовно забрати будь-хто інший, хто цього потребує, але не може купити. Ініціатор акції корюківчанин Анатолій

Підтримаймо акцію «Відкладений хліб»

Селюк, який працює майстром на одному з деревообробних підприємств, а за освітою — організатор обслуговування в готелях та туркомплексках, каже, що ідея виникла в їхній родині після того, як одного разу вони з дружиною побачили по телевізору сюжет про якусь місто, де вже відбувалася така акція.

— Ми ще й поговорили між собою про те, що добре було б і в магазинах Корюківки провести подібну акцію. Обговорили-подумали, а трохи згодом запропонували місцевим громадським активістам допомогти втілити її в життя. Вони підтримали нашу ідею, я змайстрував полицки для акції, і ми, погодивши

свої дії з підприємцями-власниками магазинів, встановили їх у приміщеннях торговельних закладів...

— Акція ця проходить у нашому магазині лише кілька днів і тому багато про неї розповісти не можу, — каже завідувачка магазину “Глорія” Вікторія Ченцова. — Деякі наші покупці читають оголошення, перепитують, цікавляться, купують продукти і кладуть на полицку. Залишають там не лише хліб, а й крупи, фрукти, консерви, інші продукти харчування. А беруть звідти здебільшого люди похилого віку, хоча таких і небагато. Більшість із них просто соромляться це робити і не вважають за потрібне брати щось безкоштовно.

На запитання, що робити з продуктами, термін придатності яких мине, відповіла, що такого ще не траплялося. Ініціатори благодійного задуму заповнили, що час від часу навідуватимуться до місць проведення акції і перевірятимуть, чи не прострочена на стелажі продукція. Мешканці міста не залишилися осторонь благородної мети — порожньою полицка за ці кілька днів ще жодного разу не була...

Від редакції. У ці нелегкі часи всі, хто може, долучайтеся до цієї акції. Хай хліб з легкої руки, що дарує, буде легким і помічним у скрутні тому, хто його візьме. Будьмо разом!

Віктор ГИРИЧ: «Це зміст мого життя»

— 2014 року Ви поставили виставу “Сон”, за творами Тараса Шевченка, що стала знаковою для театру. Розкажіть про цю постановку.

— “Сон” створював з реальних подій, що відбувалися в Україні з листопада 2013 року до лютого 2014 року.

Ми намагалися знайти щось живе, що відповідало б сьогоденню. За основу сценічного матеріалу взяли поему Т. Шевченка “Сон”. Саме така форма давала можливість об’єднати твори Шевченка з історичними фактами. Готуючи виставу, зібрали багато матеріалів з життя Кобзаря. Драматургію вибудовували з урахуванням окремих фактів, що разом створювали колаж. Важливо було створити образ сну, в якому виражена вся сутність постановки. Намагалися показати всю історію України, як сон, що його бачив Тарас Шевченко. Ті тексти, які раніше сприймалися як хрестоматійні, немов ожили під час Революції гідності. Вони зазвучали по-іншому, емоційніше, навіть змінився зміст. Поезії стали суголосні сучасності.

— Все базато років поспіль у репертуарі ТЮГу переважає класика. Чи не втрачає вона своєї актуальності?

— Класика порушує вічні проблеми. Змінюються часи, але проблеми ті ж самі. Вся світова драматургія “крутиться” навколо 33 сюжетів. Разом із тим, будь-який класичний сюжет є змістовним.

А сучасність, це не обов’язково твір, що написаний сьогодні. Далеко не всі сучасні автори такі глибокі за змістом як класики. Лише вчора написаний твір уже сьогодні може бути архаїчним. Сучасність насамперед визначає форма подачі матеріалу. За такої сучасної форми подачі Шекспір звучить абсолютно суголосно сьогоденньому дню.

Ми працюємо для дітей, підлітків, молоді. Частина з представлених у нашій афіші творів є в шкільній програмі.

— Змінюються смаки дорослого глядача?

— Чим драматичнішим стає наше життя, тим соціум більше тяжіє до легкого жанру. Сьогодні на вечірніх сеансах у кінотеатрах можна побачити багато дорослих,

Історія Київського академічного театру юного глядача на Липках нараховує понад 90 років. З Київським ТЮГом у різні часи співпрацювали видатні майстри театрального мистецтва — К. Станіславський, А. Бучма, В. Татлін, М. Фореггер, К. Кошевський та багато інших. Театр юного глядача неодноразово нагороджували преміями та грамотами, його вистави брали участь у різноманітних фестивалях і конкурсах, отримували фахові нагороди та державні відзнаки.

Із 1991 року Театром юного глядача на Липках керує народний артист України Віктор Гирич. За понад чверть століття роботи в цьому колективі він заслужив репутацію режисера, який успішно ставить спектаклі для глядачів різного віку.

Сьогодні Віктор Сергійович гість “СП”.

які дивляться казкові фентезі. Це їм дає можливість хоча б частково відволіктися від щоденних проблем. Таке важко було уявити тридцять років тому. Більше стали ходити дорослі глядачі і на наші дитячі вистави.

— Однією з найпомітніших постановок минулого року стала вистава “Мене прислав доктор Хоу” за відомою п’єсою В. Гібсона “Та, що створила диво”. Це перша режисерська робота у вашому театрі Юрія Лізенгевича.

— Режисер Юрій Лізенгевич багато років працював у Вітебському драматичному театрі (Білорусь), де створив чимало цікавих постановок. Я його знаю давно. Цього разу запропонував йому поставити виставу в нашому театрі.

Постійно запрошую режисерів, які можуть запропонувати іншу стилістику. З новими режисерами приходять інший рівень існування. Це формує світогляд акторських можливостей. Досить цікаво співпрацювати з Валентином Козьменком-Делінде, Дмит-

ром Богомазовим, Олегом Мельничуком, Артуром Артименьєвим.

Молодий режисер Давид Петросян нещодавно поставив у нас виставу “Мене звали Пітер”, що номінована на “Київську пектораль — 2017”, як краща вистава малої форми.

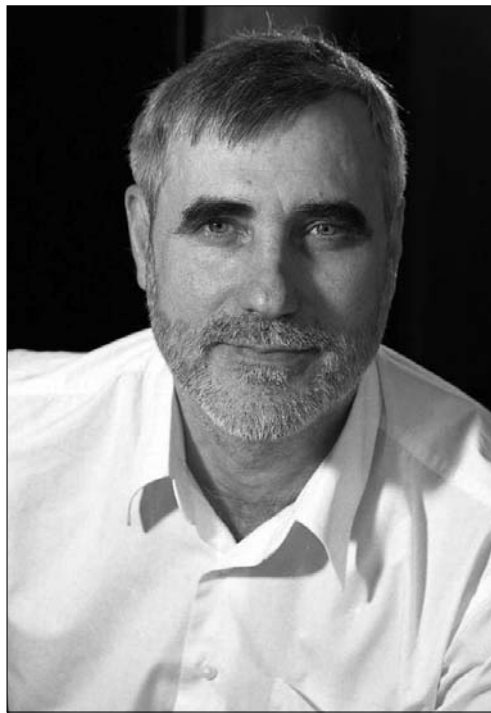
Цей спектакль допомагає дітям зрозуміти важливі речі через гру. А батькам дає корисні підказки про те, як краще розуміти юних дослідників світу, про те, чому варто підтримувати дитячі мрії, про те, як слухати і як почути цих маленьких людей.

Намагаємося долучати до трупи талановиту молодь. Минулого року серед 87 претендентів обрали чотирьох акторів. Вони вже знайшли своє місце у театрі, дехто виконує і головні ролі.

— Якими ще виставами торік поповнився репертуар театру?

— Для найменших глядачів Дмитро Лобода поставив музичну казку “Жила собі Сирійка” (музика Олександра Злотника). Спектакль про те, як дружба та любов допомагають подолати перешкоди, історія про добро і віру в себе. Інша наша дитяча вистава “Де знайти ялинку” вчить, що завжди потрібно бути чесним, цінувати дружбу.

— Ви здійснили постановку вистави Олександра Островського “Без вини винні” в українському перекладі Олексі Новичього про заку-

лісне життя театру. Чим зацікавив цей твір?

— Зміна соціальних умов не може не впливати на українські сім’ї. З’являється все більше дітей, яких називають травмованими. Батьки змушені будувати кар’єру, а підрастаюче покоління обділене увагою, яку б бажало отримувати.

До цього додаються події війни. Діти залишаються без родин, стають сиротами. Ми втрачаємо цих молодих людей, а потім дивуємося, чому вони стають агресивними.

У багатьох постановках цієї п’єси режисери намагалися головну увагу звернути на усвідомлення батьками помилок своєї молодості, їхній пошук душевної рівноваги і бажання бути прощеними. Ми наголошуємо на тій агресії, що нерідко виникає у стосунках між представниками різних поколінь.

Григорія Незнамова у виставі грає відразу три актори. Це було зроблено зумисне, аби об’ємніше показати цю проблему, що стосується не якоїсь конкретної особи, а стає широким суспільним явищем.

Щоб уявити типовість ситуації я вплітаю в сюжет окремі сцени з п’єси К. Гуцкова “Річард Севедж, або Син однієї матері”. Певною мірою ці сюжети подібні. Це дозволяє стверджувати, що порушена Островським тема була актуальною і в попередні століття.

— Ви вже чверть століття поєднуєте творчу і адміністративну діяльність. Чи не складно?

— Складно. Але театр це не просто місце роботи. Це і моє хобі, і зміст мого життя. Я живу театром, і живу в театрі. Не можна досягти помітних результатів у будь-якій галузі, якщо віддаєшся цьому лише наполовину.

— Чи часто гастролюєте?

— Гастролюю — це завжди оновлення. Знайомство з новим глядачем, нові емоції. Гастролюю надзвичайно важливі для акторів, вони їх дуже люблять.

Проте сьогодні, без державної підтримки, здійснювати гастрольну діяльність надзвичайно складно. Скажімо, нас запрошують на гастролі до якогось обласного центру, ціни на квитки там нижчі за столичні, така поїздка є збитковою і ми змушені відмовлятися.

Наразі маємо цікаві пропозиції взяти участь у фестивалі в Кракові та обмінятися гастролями з Мінським театром юного глядача. Прораховуємо, чи фінансово нам під силу взяти участь у таких проєктах.

В Європі немає проблеми з відвідуваністю концертів і вистав. Квитки там розкупаються за кілька місяців наперед. А нам потрібно докласти зусиль, аби продати квитки. У нашому суспільстві сьогодні немає такої потреби в культурі, як на Заході, адже люди думають як вижити.

— Які нові постановки очікувати найближчим часом?

— Максим Михайліченко розпочав роботу над виставою за твором Ніла Саймона “Білокішблюз”. Ця історія про те, як хлопців, що ще зовсім не знали життя, відправили на фронт у розпал Другої світової війни. Сьогодні таким час, що необхідна консолідація суспільства. Триває війна, але не всі українські громадяни усвідомлюють це. Людина в цих обставинах може втратити життя і має бути готова до цього. Водночас робити все, аби зберегти своє життя.

Артур Артименьєв працює над виставою за романом Валер’яна Підмогильного “Місто”, Олег Мельничук інсценізуватиме новелу Франца Кафки “Перевтілення”. Ольга Онопринюк завершує роботу над казкою Олександра Зими́на “Невидима з солодко-го королівства”. А я розпочав постановку п’єси Івана Драча “Оріон золотий” про Володимира Сосюру.

Сцена з вистави “Без вини винні”

На сцені — українська класика

Заслужена артистка України Олена Захаревич презентувала у Колонній залі ім. М. Лисенка Національної філармонії України мистецький проєкт за повістю Михайла Коцюбинського “Тіні забутих предків”.

Минулого року в Національній філармонії України Олена Захаревич представила проєкт “Сьогодні день такий” за творами Ліни Костенко, що став своєрідним дослідженням непростих стосунків чоловіка і жінки. Разом з нею в цьому проєкті взяли участь актор Національного академічного драматичного театру ім. І. Франка Олексій Богданович (художнє слово) та солісти Філармонії Ольга Чубарева і Віктор Тіткін, які виконали пісні на вірші видатної української поетеси су-

часності. Після цього пані Олена виступала з програмою за творами Ліни Костенко у Київському Будинку вчених. А 6 березня ця програма знову відбудеться у Національній філармонії України.

Наступним став мистецький проєкт за повістю М. Коцюбинського “Тіні забутих предків”, підготовка якого тривала три місяці.

“Я весь час намагаюся підібрати матеріал, який був би цікавий спочатку мені, а потім намагаюся зацікавити ним і глядача. До концерту долучила Ансамбль народ-

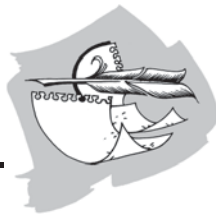
них інструментів “Дивограй” під керівництвом заслуженого артиста України Вадима Чорнокондратенка, в репертуарі якого багато гуцульських музичних творів, а пан Вадим створив музичну композицію до нашої програми. Лауреат Міжнародного конкурсу Каріна Кондрашевська (сопрано) виступає в програмі як дух Марічки, спеціально до концерту вона вивчила чимало коломийок”, — розповіла Олена Захаревич.

Під час літературно-музичної програми актриса читала уривки

зі всесвітньовідомої повісті, які поділила на розділи “Дитинство Івана”, “Юність”, “У найми”, “Загибель Марічки та повернення Івана”, “Одруження”, “Марення”, “Зустріч з Чугайстром”, “Пошуки Марічки”. В уяві глядачів зринали картини з твору Михайла Коцюбинського.

Західноукраїнський колорит тонко передали мелодії “Гуцульська фантазія” (автор А. Дубина), “Гуцульські мелодії” (В. Затуловського), “Ватра” (В. Матвійчука), “Співанка” (обробка М. Колесси), “Ой піду я межі гори” (А. Кос-Анатольського), вокаліз на тему української народної пісні “Якби мені черевички” у виконанні Ансамблю народних інструментів “Дивограй”.

Сторінку підготував Едуард ОБЧАРЕНКО

Василь КЛІЧАК

«За те, що геть не каліброве...»

Ти в це місто зайшов.
Мав на собі кептар,
постоли, капелюх,
портяниці.
І чи так це було?
Хтось то прийме за жарт.
Хтось повірить.
Хай вірить.
І нишком сміється.
Як згадаєш, тоді
вигляд мав ти такий,
мов теля від авто
перепуджене.
Як долав ти той опір
шалений, гіркий,
а найгірше —
той мовний
бар'єр заклопочений?
Ти коловся об нього
не раз і не два.
Часом рани в душі
кровоточили.
Але витерпів.
Вистояв, ніби трава,
що її товчуть
на обочині.
Що згадати за всі ці
десятькі літ?
Пригадай,
як зустрів випадково
Ступку.
Як зізнався,
що кожну виставу,
як міт,
ти засвоїв,
де він — геніально
заходив у ступор,
а опісля майстерно —
не те! —
віртуозно кипів
і доводив весь зал
до справжнісінького кипіння.
Ти забув уже, що він тоді говорив.
Пам'ятаєш, сміявся.
Так щиро.
Отак, як умів він.
Ти під нього промовив:
— *Анно!*
А той шандар уже пішов?
І почув його сміх,
від якого
здрігалася постать.
І подумав,
що, може,
ради цього
колись зайшов
у це місто,
яке
освятит
свого часу
апостол...

Лондон. Підготовлена юрба.
І в'їжджає урочисто Кромвель.
Так розпорядилася судьба.
Тріумфує натовп невгамовний.

І підлизи пошепки йому
на містян увагу привертають.
— Ви погляньте, це усе тому,
що вони Вас люблять, поважають.

Усміхнувся гірко провідник:
— Так вони б самісько повелися,
якби голову мою й язик
бачили настромлених на списа.

Перші емігранти. 1880-ті
*Навіяне книжкою Мартіна Поллака
"Цісар Америки"*

Ще не знали, що таке будильник.
Замість нього — сонце, місяць, півень.
Показали їм щось кругле й дивне,
дзеленчить, мов звірення плаксиве.

— То, — сказали їм, — такий є пристрій.
Зветься він насправді телеграфом.

Можна вістку передати бистру.
(Шахраї... Бодай би шляк їх трафив).

— Ось дивіться — зараз запитаєм
про квитки на корабель найближчий.
Щось там крутить, ніби щось читає.
— Є! Платіть.
Домовився про знижку.

Далі — ще фантазія нестримна.
— Знаєте, в Америці свій цісар.
Зараз запитаю, в цю хвилину,
чи надасть він вам шматочок лісу.

Крутить, вертить. Дзеленчить годинник.
— О, дивіться, цісар обізався. —
Не змигнувши оком, той злочинник
далі грає роль.
І геть загрався.

Вимагає за цю дію плату,
бо інакше викличе жандармів.
Знає цей пройдисвіт балухатий,
як отримать бариші задарма.

Уявити тільки — наші предки
у роках тоді вісімдесятих.
Дев'ятнадцятий той вік славетний.
А вони кумедні й вовкуваті.

Ще якихось сто із гаком років —
У Європі знову емігранти.
Чи також, цікаво, якимсь боком
мають вигляд, як комедіанти.

Якось там вони вже виглядають.
Чим різняться зараз їхні очі
від отих, що з подивом вглядалися
у будильник вдень чи серед ночі?

Розглядали. Просто дивувались.
Рисочки нові з'являлись
в ликах.
І якби ж тоді таке їм зналось,
що волав будильник:
— Пробудіться!

Стефанік
Іванові Драчеві
Заболотівський базар.
Снує за гендляром гендляр.
Навколо піворить, кричє,
рохкає, кудкудаче.
Ярмарок, одне слово.

Ходить, вслухається в мову
поміж рядів письменник.
Невже тут його натхненник?

Може, шука сюжети? —
Не тільки бере з газет їх.

Бачить, побіля стінки
стоять чоловік і жінка.
Високий газда, здоровий.
Вона — струнка, тонкоброва,
Від нього на голову нижча.

Письменник підходить ближче.

Чує — виникла сварка.
Газда за плече її шарпа.
Шляхує. Сичить ув очі.
Насупилась. Дивиться мовчки.
А той, мов несамовитий,
починає дружину бити.

Письменник не стерпів такого.
Підійшов.
І промовив строго:
— Ти що робиш?
Нівроку, теньгий.
Здоймив руку на ню, маленьку.

Газда ніби уздрів змію,
мовив з притиском,
без жалю:
— *Яку маю, таку і б'ю.*

Між очима обох в ту мить
трохи-трохи — і заіскрило.

І поволі газда заспокоївся.
Чи з розмови він щось засвоїв?
І чи знав він,
із ким
говорить?
Невідомо.
Нема у творах
"мужицького" того поета,
що шукав у неділю сюжетів.

Цей, напевно,
його не привабив.
Може, час він даремно збавив.
Може, інший, не той сюжет
його мучив.
А він, естет,
лікував тим базаром
душу.
"Мушу..."

Вилупилось пташа.
Ще в гнізді.
Нікуди не руша.
Ще йому матуся
щось приносить.

Ще воно опірюється,
просить
у матусі щораз більше, більш.
І настала мить
злетіти між
отаким же, як воно,
пташат.
Полетіло і уздовж, і над,
і відчуло раптом
щось страшне.
Що воно?
Пташа то не утне.
Біля нього
теж птахи летять
і, немов гаддя,
шиплять, шиплять
і його ненавидять
страшенно.
Що це? Як це?
То щось незбагненне.
Чим різняться
друзі різнопері?
Як утямить
їхню ту химеру?
Чи химера, що оте пташа
не із того,
що вони, коша,
і не та — не та! —
у нього мова?
Тож за те,
що геть не каліброве,
в просторі,
де вільно навкруги,
виявилися
в нього вороги...

Чи ти очистишся від бруду,
душе моя? В тенетах блуду
перебувала довго ти.
Тепер у полі чистоти
тобі прямується так легко.
Але чому іноді стежка,
бува, вкривається багном.
І хтось нахабний напролом
повз тебе їде і багнюку
із-під коліс жбурляє, злюка.
І ті обагнені краплини
ворушать пам'яті глибини.
І ти, розгублена, стоїш
зі сподіваннями на вірш...

Вона вернулася на круги своя.
Недавно ще про це не йнялось віри.
Така непередбаченість життя.
Такі у ньому кола, ритми, вирви.

Тож вирви її з пам'яті. Забудь.
І тут же хтось нашптує —
якби ж то...
Та це не головне.
Не в цьому суть.
Те, що було,
було ж бо не абищо.

Які сувої списані лежать!
Яка теплінь всю охопила душу!
І хай сніги,
і хай льоди тріщать —
вона нуртує якомога дужче.

Не вивітриться із душі тепло.
Чи муляє, що хтось кудись вернувся?
Не муляє. Є те, що збереглося.
І в цьому найдорожча,
справжня
сутність...

Лідія КОВАКА,
директор музею

“...у пісні легко все, якщо ні разу
бджолиними стежками не летів...”
Володимир Затулівітра

У цій невеликій кімнаті особлива аура. Рукописи, записники, книжки, особисті документи, речі — все, до чого доторкала рука митця несе сліди потужної енергетики поета Володимира Затулівітра. Він був людиною мужніх, сильних, пристрасних почуттів і глибоких роздумів про життя. У його поезії не випадають ці почуття, а глибоко у глибині незгасним жаром і зігрівають увесь твір. Самобутній, оригінальний художник, автор мужньої, сильної, високоінтелектуальної філософської лірики. Його інтелектуалізм це не банальна розсудливість, а вияв найвищої духовності, яка не принижує поезію, а навпаки — стає джерелом її оновлення. Навіть у найінтимніших його віршах звучить голос покоління, голос історії. Його поезія аналізує, рефлексує. Дума — ось предмет його натхнення. В українській поезії Володимир Затулівітра — один із найвизначніших творців поезії мислі; він — символ української інтелектуальної поезії. Його місце в українській літературі назавжди. Так писав академік Іван Дзюба у вступній передмові до книжки вибраних творів “Тернова гора”, так говорив академік Борис Олійник в інтерв’ю на ДТРК “Культура”. Учні Яблуненської школи й учні Черкащини знайомляться з творчістю земляка на уроках рідного краю, а хотілось би вивчати його ґрунтовніше у рамках шкільної програми, бо наш Поет не лише тримав рідну мову на достойній висоті, він творив її, збагачував природними неологізмами. Наші вчителі вважають, що дві години на тиждень української літератури мало. Рідну літературу потрібно вивчати ширше, бо вона закладає основи духовності особистості, вчить лю-

Приходьте в музей Затулівітра!

У музеї Володимира Затулівітра директор музею Лідія Ковака та літстудійці Ольга Котельникова, Любов Гавриленко, Галина Харченко, Марія Примак

бити рідну культуру. Ось маленька цитата із прози Володимира Затулівітра: “Самотній і слабкий, не спиш, мучишся, силкуєшся досягнути цей світ, втиснути його в себе, зігріти, перелікувати, поліпшити. Щоб люди стали рівні, щасливі й вільні, щоб зникли війни, расизм, злидні. Немає в тебе сил переліпнути світ. Але у тебе слово є, а світ почався зі слова”. Та яке багатство духу! Совісті! Пропозицію вмістити мову й літературу світову у дві шотижневі години вважаємо шкідливою.

Кажуть, часто звучить на радіо і поезія, й проза Володимира Затулівітра, та до нас радіо “Культура” не досягає, на жаль, хоч маємо аудіо- та відеозаписи творів поета та спогади про нього. Це за-

вдяки допомозі Літературно-мистецького благодійного фонду Володимира Затулівітра. Підтримує нас і Національна спілка письменників України, і Черкаський та Сумський обласні краєзнавчі музеї, які теж мають експозиції про життя і творчість земляка. Зараз працюємо з Національним Шевченківським заповідником — розробляємо експозицію про творчість Володимира Затулівітра до “Літературної Канівщини”. І не доходять руки до Бобринської школи — це сусіднє з Бучаком село, — де теж є наші експонати, але виставлені частково, потрібне оформлення. Багато чого потрібно. Наприклад, транспорт, яким могли б доїхати до нас учні з інших шкіл району. Чи лекторій фа-

хівців з літератури для людей, які цікавляться художнім словом, як от члени літературної студії “Джерело натхнення” імені Володимира Затулівітра з Великої Писарівки. Вони цікавляться життям і творчістю Поета. 6 січня студійці приїхали в музей, щоб вшанувати День пам’яті Володимира Затулівітра. Керівник студії Ольга Котельникова (вона родом із Веселого) написала спогади про свої шкільні роки, про своїх сусідів Затулівітрів. Дружина двоюрідного брата Поета Надія Коваленко досліджує родовід Володимира Івановича. На святі Володимира Затулівітра 2016 р. зробила цікаву доповідь про його діда Кузьму, який вивіз сім’ю на Донбас, та прадіда Миколу. Цікаві і змістовні

у школі уроки рідного краю. Вчителі української мови та літератури О. О. Сирота, О. П. Ткаченко, разом із учнями 8—11 класів вивчають життєвий та творчий шлях поета-земляка В. Затулівітра. Педагоги ведуть учнів поетичними сторінками його творів, складають презентації: “Я вже земля, а вам ще треба неба...”, “Наш хліборобський рід ще не втомився...” та представляють їх на загальношкільних виховних заходах. Музей відвідують педагоги з інших шкіл району, частими гостями в літературному музеї є працівники місцевого будинку культури, сільський бібліотекар, мешканці села. Зараз у школі можна побачити виставкову експозицію “Чотирнадцять Затулівітрівські читання”. Вони були цікавими й багатогранними. Як і завжди, Читання художника та народні майстри прикрашають своїми роботами і дарують нашому музею. А цього разу художники Ганна Носенко та Генрі Ягодкін так захопилися Бучаком (вони були тут уперше), що провели кількадекільністий пленер, і вже в січні 2017 р. явили світу 35 картин живопису, які зараз виставляються в Києві, згодом поїдуть на Черкащину. Цікаво було б запросити їх і на Сумщину, щоб земляки побачили Бучак очима художників, побачили й захотіли поїхати на 15-ті Затулівітрівські читання цього літа.

Запрошуємо всіх: відвідайте Літературний музей Володимира Затулівітра. Наші учні проведуть цікаву екскурсію, почитають твори Поета, покажуть подаровані музею картини та книжки. Приходьте на наше традиційне Свято Володимира Затулівітра в кінці лютого. Погостюєте у нас. Поводимо вас “бджолиними стежками” нашого Поета. Ви переконаєтесь: попри усі тяжкі й сумні труди (бо таке життя!), вони душі й солодкі!

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2017

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 73

на 1 місяць
на 3 місяці

11 грн 46 коп.
33 грн 68 коп.

на півроку
на рік

65 грн 66 коп.
130 грн 12 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітницької роботи

Надія КИР’ЯН

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп’ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор

279-39-55

Черговий редактор

Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosvity.org

http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ
у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Загальний наклад у лютому — 15 600

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право

редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє

погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій

посилання на “Слово Просвіти”

обов’язкове.

Індекс газети

“Слово Просвіти” — 30617

